

GIẢI PHÁP NÂNG CAO HIỆU QUẢ ĐẤU TRANH ĐỐI VỚI TỘI PHẠM VỀ HỐI LỘ TRONG GIAI ĐOẠN HIỆN NAY

TRẦN VĂN NAM*

Các tội phạm về hối lộ xảy ra trên nhiều lĩnh vực khác nhau của đời sống xã hội và có tỷ lệ ẩn cao. Bài viết đưa ra một số giải pháp cụ thể để phòng ngừa có hiệu quả tội phạm về hối lộ.

Từ khóa: Tội phạm về hối lộ, Cảnh sát kinh tế, phòng ngừa tội phạm.

Ngày nhận bài: 27/6/2020; Biên tập xong: 22/8/2020; Duyệt đăng: 22/8/2020.

Bribery crimes have occurred in different fields of society with high hidden rate. Therefore, the paper proposes some specific solutions to prevent that crime effectively.

Keywords: Bribery crime, Economic Police, preventing crimes.

Đảng và Nhà nước Việt Nam luôn đề cao và thực hiện chính sách nhất quán chống tham nhũng, tệ quan liêu, hách dịch, cửa quyền của cán bộ trong bộ máy công quyền, trong đó có các hành vi về hối lộ. Cụ thể hóa các chỉ thị, nghị quyết của Đảng, Nhà nước đã ban hành nhiều văn bản pháp luật về phòng, chống tham nhũng trong đó đều xác định đưa, nhận, môi giới hối lộ là những hành vi phải bị xử lý nghiêm khắc. Với sự lãnh đạo của Đảng, sự tham gia của toàn hệ thống chính trị và đông đảo quần chúng nhân dân, sự nỗ lực các cơ quan thực thi pháp luật, công tác phòng, chống tội phạm về hối lộ đã thu được những “kết quả bước đầu tích cực”.

Theo số liệu thống kê của Cục Cảnh sát kinh tế - Bộ Công an, trong vòng 10 năm từ năm 2010 đến hết năm 2019, trên địa bàn cả nước xảy ra 3.240 vụ án về chức vụ, trong đó có 228 vụ án (chiếm 0,07% tội phạm về chức vụ) với 419 đối tượng phạm tội liên quan đến các tội phạm về hối lộ: Tội nhận hối lộ (175 vụ, 306 đối tượng); tội đưa hối lộ (40 vụ, 96 đối tượng); tội môi giới hối lộ (13 vụ, 17 đối tượng). Tuy nhiên, những con số thống kê nêu trên mới phần nào phản ánh

thực trạng của tình hình các tội phạm về hối lộ vì đây loại tội phạm có độ ẩn rất cao. Trên thực tế, tình trạng tội phạm về hối lộ vẫn còn diễn biến hết sức phức tạp, len lỏi vào tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội, gây ảnh hưởng trực tiếp tới niềm tin của nhân dân vào các cơ quan công quyền, vào chủ trương, chính sách của Đảng, pháp luật và hiệu quả quản lý của Nhà nước, làm thay đổi, đảo lộn những chuẩn mực đạo đức xã hội, tha hóa đội ngũ cán bộ, công chức nhà nước.¹

Qua công tác đấu tranh, có thể thấy phương thức, thủ đoạn hoạt động của các đối tượng phạm tội về hối lộ được thực hiện rất tinh vi dưới nhiều hình thức khác nhau. Các đối tượng phạm tội đã lợi dụng triệt để cơ chế “xin - cho” trong quá trình cấp phát ngân sách nhà nước, xây dựng các công trình, dự án; tình trạng “chạy án” trong xử lý tội phạm, các vi phạm pháp luật; lợi dụng vị trí công tác; lợi dụng kẽ hở về cơ chế, chính sách, pháp luật; lợi dụng lòng tin, sự thiếu hiểu biết về chính sách, pháp luật của một bộ phận người dân để sách

* *Thạc sĩ, Đại úy, Khoa Cảnh sát kinh tế, Học viện Cảnh sát nhân dân*

nhieu, gây phiền hà, kéo dài thời gian giải quyết công việc, giải quyết không đúng quy định, không công bằng, không khách quan để đưa, nhận hối lộ. Quá trình đưa nhận “của hối lộ” giữa các đối tượng được tiến hành trực tiếp hoặc qua trung gian dưới nhiều hình thức tinh vi như: hợp đồng kinh tế, phần trăm hoa hồng, tiền thưởng, quà biếu, thành tích, tình dục... Bên cạnh đó, các đối tượng thực hiện tội phạm về hối lộ cũng rất đa dạng, phức tạp về thành phần, lứa tuổi, nghề nghiệp. Nhiều đối tượng có chức vụ, quyền hạn cao, mỗi loại đối tượng mang tính riêng biệt, đặc thù riêng cho từng hành vi phạm tội. Những đặc điểm đó gây ra nhiều khó khăn cho lực lượng chức năng trong quá trình đấu tranh.

Trước thực trạng đó, Nhà nước ta đã triển khai đồng bộ các biện pháp phòng, chống tham nhũng nói chung và các tội phạm về hối lộ nói riêng. Trong đó, tập trung làm tốt công tác quản lý nhà nước đối với hoạt động phòng chống tham nhũng (PCTN), đồng thời tiến hành các biện pháp phòng ngừa đấu tranh, cụ thể: xây dựng, hoàn thiện thể chế về công tác quản lý kinh tế xã hội để phòng ngừa; thực hiện công khai, minh bạch tài sản; thông qua việc xây dựng, ban hành và thực hiện định mức, tiêu chuẩn, chế độ làm việc; thực hiện Quy tắc ứng xử của người có chức vụ, quyền hạn; tăng cường kiểm soát tài sản, thu nhập của người có chức vụ, quyền hạn trong cơ quan, đơn vị, tổ chức và tiến hành phát hiện, xử lý hành vi tham nhũng, hối lộ; giáo dục, tuyên truyền, phổ biến pháp luật về phòng, chống tham nhũng...

Qua thời gian triển khai thực hiện, công tác này đã đạt được những kết quả nhất định như: công tác giáo dục, tuyên truyền, phổ biến pháp luật về PCTN được đẩy mạnh, thực hiện đồng bộ, có kế hoạch và sự phối hợp giữa các cơ quan, tổ chức, đơn vị; công tác kiểm tra, thanh tra được thực

hiện tốt. Việc thực hiện các giải pháp phòng ngừa đã được triển khai thực hiện tương đối đồng bộ những giải pháp công khai, minh bạch tài sản; cải cách hành chính đáp ứng yêu cầu đặt ra... Bên cạnh những kết quả đạt được, quá trình triển khai các biện pháp còn một số hạn chế: công tác tuyên truyền, phổ biến pháp luật về PCTN chưa có sự sáng tạo, các đánh giá hiệu quả tác động của hoạt động tuyên truyền, giáo dục, phổ biến về PCTN chưa cao, thiếu chương trình, kế hoạch phối hợp hành động đồng bộ. Việc thực hiện công khai minh bạch trong hoạt động của cơ quan, tổ chức, đơn vị trong một số lĩnh vực vẫn chưa bảo đảm yêu cầu; vẫn còn nhiều nội dung định mức, tiêu chuẩn, chế độ chưa phù hợp với thực tế, việc thanh tra, kiểm tra thực hiện chưa thường xuyên. Mục tiêu của việc kê khai tài sản chưa đạt được yêu cầu do công tác xác minh chưa được quan tâm. Việc chuyển đổi vị trí công tác trong sắp xếp cán bộ chưa được chú trọng...

Những hạn chế đó xuất phát từ nhiều nguyên nhân khác nhau, trong đó, nguyên nhân và điều kiện tác động từ những quy định của pháp luật, cơ chế quản lý của Nhà nước, quy định minh bạch về thu nhập, tài sản của cán bộ công chức... là nguyên nhân có tác động, ảnh hưởng rất lớn đến tình trạng tội phạm về hối lộ ở nước ta hiện nay. Có thể thấy, nền kinh tế thị trường đòi hỏi phải có một cơ chế quản lý mới phù hợp với sự vận động và phát triển của nó. Thế nhưng, hệ thống pháp luật, chế độ, chính sách về quản lý Nhà nước, quản lý kinh tế và quản lý xã hội được ban hành thiếu thống nhất, sơ hở, bất cập, thiếu công khai, thiếu minh bạch, cơ chế “xin - cho”... một mặt gây ra những khó khăn cho công tác quản lý Nhà nước, mặt khác tạo điều kiện thuận lợi cho các đối tượng phạm tội hối lộ lợi dụng hoạt động. Nguyên nhân này thể hiện ở chỗ: Cơ chế kiểm tra, kiểm soát có nhiều sơ hở, các thủ tục, quy định của Nhà nước chưa được công

khai, rõ ràng nên đã tác động đến tư tưởng của một bộ phận người dân, doanh nghiệp có suy nghĩ “tiếp cận, giải quyết” mới xong, tạo điều kiện cho các hành vi hối lộ; thiếu công khai, minh bạch trong công tác quản lý, trong công tác kê khai tài sản, trong công tác sử dụng tài sản, và thiếu minh bạch trong các văn bản, quy định, thủ tục hành chính dẫn đến công tác quản lý kinh tế không theo kịp sự phát triển của nền kinh tế thị trường. Chính sự quản lý bất cập đó là điều kiện thuận lợi cho các đối tượng, phần tử xấu luôn lách phạm tội.

Qua phân tích những nguyên nhân, hạn chế nói trên, để công tác phòng, chống tội phạm về hối lộ thời gian tới đạt hiệu quả cao, cần tập trung thực hiện đồng bộ các giải pháp sau:

- Hoàn thiện các quy định của pháp luật trong đấu tranh phòng, chống tội phạm về hối lộ

Thời gian tới, để bảo đảm thi hành Luật Phòng, chống tham nhũng và bảo đảm tính minh bạch trong hoạt động, Chính phủ cần xây dựng và ban hành Nghị định hướng dẫn chi tiết về việc tặng, nhận quà của cán bộ, công chức, người có chức vụ, quyền hạn. Đặc biệt, phải định lượng rõ ràng những trường hợp nghiêm cấm việc tặng, nhận quà trong các hoạt động của cơ quan, tổ chức doanh nghiệp và cụ thể hóa các quy định về lợi ích phi vật chất được quy định trong Bộ luật hình sự.

- Đẩy mạnh cải cách thủ tục hành chính, xã hội hoá các dịch vụ công, xoá bỏ triệt để cơ chế xin - cho, nguyên nhân chủ yếu của tình trạng hối lộ

Nền hành chính ở nước ta hiện nay chưa có sự phân cấp, phân quyền triệt để, dẫn đến sự chồng lấn về quyền hạn giữa trung ương với địa phương, giữa quản lý theo ngành và theo lãnh thổ, thậm chí giữa ngành này với ngành khác làm cho các thủ tục hành chính trải qua nhiều khâu trung gian, rườm rà. Trong điều kiện như vậy, dẫn

tới tình trạng gây khó khăn, vôi vãnh xuất hiện các hành vi liên quan đến các tội phạm là vấn đề không tránh khỏi. Đẩy mạnh đơn giản hóa thủ tục hành chính, triển khai thiết lập và đưa vào vận hành Hệ thống thông tin tiếp nhận, xử lý phản ánh, kiến nghị về quy trình hành chính và tình hình, kết quả giải quyết thủ tục hành chính tại các cấp chính quyền. Các cơ quan, tổ chức, doanh nghiệp cần định kỳ làm tốt công tác tiến hành rà soát, kiểm tra nội bộ, nhất là các cơ quan, tổ chức hoạt động trong các lĩnh vực “nhạy cảm” nhằm phát hiện những tiêu cực nảy sinh, từ đó góp phần phòng ngừa các tội phạm về hối lộ hiệu quả hơn.

- Thúc đẩy hoạt động thanh toán không dùng tiền mặt của các cơ quan, tổ chức, doanh nghiệp và người dân

Hiện nay, tình trạng thanh toán thông qua hình thức sử dụng tiền mặt ở nước ta được thực hiện rất nhiều, do đó sẽ tạo điều kiện cho các tội phạm về hối lộ được thực hiện dễ dàng, nhanh chóng, khó phát hiện. Đây cũng là vấn đề gây rất nhiều khó khăn cho lực lượng chức năng nói chung và lực lượng Cảnh sát kinh tế nói riêng trong công tác đấu tranh phòng, chống các tội phạm về hối lộ. Vì thế, thời gian tới, các cơ quan nhà nước tiếp tục thực hiện có hiệu quả Nghị định số 80/2016/NĐ-CP ngày 01/07/2016 sửa đổi, bổ sung một số điều của Nghị định số 101/2012/NĐ-CP ngày 22/11/2012 của Chính phủ về thanh toán không dùng tiền mặt; Đề án phát triển thanh toán không dùng tiền mặt giai đoạn 2016-2020 theo Quyết định 2545, Đề án đẩy mạnh thanh toán quan ngân hàng đối với các dịch vụ công theo Quyết định 241 của Thủ tướng Chính phủ; ứng dụng mạnh mẽ công nghệ hiện đại vào hoạt động thanh toán, lấy việc cung ứng dịch vụ trên thiết bị di động làm mục tiêu chính; phối hợp với các đơn vị cung ứng hàng hóa, dịch vụ để kết nối, tích hợp hệ thống công nghệ thông tin của

các đơn vị này với hệ thống thanh toán của ngành ngân hàng; đẩy mạnh truyền thông, quảng bá các sản phẩm, dịch vụ thanh toán hiện đại nhằm thay đổi tâm lý, thói quen sử dụng tiền mặt của doanh nghiệp và người tiêu dùng... Thực hiện tốt các nội dung nêu trên là một trong những biện pháp hữu hiệu trong ngăn ngừa các tội phạm về hối lộ đang xảy ra trong giai đoạn hiện nay cũng như trong thời gian tới.

- Tiến hành đồng bộ cơ chế kiểm tra, thanh tra, giám sát gắn với công khai, minh bạch tài sản làm cơ sở cho việc phòng ngừa các tội phạm về hối lộ

Thực tiễn cho thấy hiệu quả công tác phòng ngừa các tội phạm về hối lộ có vai trò rất lớn của công tác thanh tra, kiểm tra, kiểm toán, nhất là hoạt động giám sát của các ngành chức năng, trên cơ sở đó phát hiện và khắc phục những hạn chế, bất cập của công tác quản lý trong các lĩnh vực đời sống, xã hội, không để các đối tượng, khai thác lợi dụng để thực hiện các hành vi phạm tội. Tuy nhiên, hiện nay, công tác này chưa phát huy được hiệu quả cao trong phòng ngừa, phát hiện tội phạm tham nhũng nói chung và các tội phạm về hối lộ nói riêng. Vì vậy, để phát huy vai trò, hiệu quả và nâng cao chất lượng của công tác này, cơ quan có thẩm quyền cần sửa đổi, bổ sung, hoàn thiện các văn bản pháp luật quy định về công tác giám sát, thanh tra, kiểm tra, kiểm toán, tăng cường hoạt động giám sát nhằm đảm bảo tính độc lập và tự chịu trách nhiệm của các cơ quan thanh tra, kiểm tra, kiểm toán. Ngoài ra cần phát huy vai trò, sự ảnh hưởng của các tổ chức xã hội, đoàn thể, nhất là cơ quan truyền thông, báo chí, mạng xã hội, các Ban Thanh tra nhân dân trong việc giám sát các hoạt động của các cơ quan chức năng và lên án các hành vi tham nhũng nói chung, hối lộ nói riêng. Đây là một vấn đề mà hiện nay ở cấp xã, phường trên địa bàn nước ta chưa làm được.

- Có chế độ chính sách tiền lương, chế độ đãi ngộ vật chất, tinh thần đối với đội ngũ cán bộ, công chức phù hợp

Để ngăn ngừa hành vi hối lộ, trước hết phải đổi mới căn bản chính sách tiền lương theo nguyên tắc tiền lương phải trở thành thu nhập chính, bảo đảm nguồn sống chính bản thân mình và gia đình; chính sách khen thưởng phải đúng người, đúng việc gắn với mức thưởng xứng đáng, khắc phục chủ nghĩa bình quân, hình thức. Bên cạnh đó, việc áp dụng chính sách tiền lương phù hợp nhưng đồng thời kiểm soát chặt chẽ thu nhập, tài sản thông qua một cơ chế minh bạch, bảo đảm mọi tài sản của cán bộ, công chức đều phải bị giám sát, xử lý theo quy định pháp luật nếu không có khả năng giải trình. Sửa đổi cơ chế, chính sách, chấm dứt các đặc quyền, đặc lợi của người có chức vụ, quyền hạn thông qua tiền lương hóa mọi chế độ, chính sách đãi ngộ. Như vậy sẽ hạn chế được những lợi ích “kinh tế ngầm”, phi pháp dưới dạng vật chất hay phi vật chất, của người có chức vụ, quyền hạn từ đó ngăn chặn được các hành vi hối lộ, đặc biệt là tình trạng “chạy chức, chạy quyền”. Tuy nhiên, chiến lược cải cách chế độ tiền lương cần cân đối lại việc phân bổ ngân sách phục vụ cho cải cách tiền lương. Việc tăng lương không chỉ theo khả năng ngân sách nhà nước mà phải thực hiện chế độ tiền lương trên quan điểm phát triển, coi đó là một sự đầu tư cho nguồn lực con người./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Báo cáo tổng kết hàng năm Cục Cảnh sát kinh tế, năm 2010 – 2019;
2. Công ước chống tham nhũng của Liên hợp quốc, năm 2003;
3. Luật Phòng, chống tham nhũng năm 2018;
4. Nghị định 80/2016/NĐ-CP ngày 01/07/2016 sửa đổi, bổ sung một số điều của Nghị định số 101/2012/NĐ-CP ngày 22/11/2012 của Chính phủ về thanh toán không dùng tiền mặt.